

Sijais- ja tukiperheinä toimimisesta kiinnostuneiden motivaatio jatkaa prosessia

Opinnäytetyö

Korhonen Päivi-Saarai

**Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalikasvatuksen suuntautumisvaihtoehto**

Hyväksytty _____.____._____

Koulutusala: Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto: Sosiaalikasvatuksen suuntautumisvaihtoehto
Työntekijä/tekijät: Korhonen Päivi-Saarai	
Työn nimi: Sijais- ja tukiperheenä toimimisesta kiinnostuneiden motivaatio jatkaa prosessia	
Päiväys: 21.10.2009	Sivumäärä/liitteet: 39/6
Ohjaaja/ohjaajat: Arja Pesola	
Toimeksiantaja: Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö	
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tässä tutkimuksessa selvitetään, miksi osa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön vuosina 2006–2008 yhteyttä ottaneista perheistä ei jatkanut prosessia eteenpäin sijais- tai tukiperheeksi. Tutkimuksella haluttiin selvittää, onko Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön toiminta vaikuttanut siihen, etteivät perheet ole palauttaneet pyydettyä toimeksiannon esitieto- tai Tiedot Tukiperheestä lomaketta.</p> <p>Tutkimus on kvalitatiivinen ja toteutettiin teemahaastatteluna. Haastatteluaineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.</p> <p>Tutkimustuloksina selvisi, että useat perheet olivat ottaneet yhteyttä moniin sijais- ja tukiperheitä rekrytoiviin tahoihin. Osa perheistä toimii virallisesti tai epävirallisesti sijais- tai tukiperheenä. Loput perheistä eivät olleet hylänneet ajatusta sijais- tai tukiperheenä toimimisesta kokonaan, vaan olivat siirtäneet sen mahdollisuuden tulevaisuuteen. Joidenkin osalta kiinnostus oli prosessin aikana vaihtunut sijaisperhetoiminnasta tukiperhetoimintaan.</p> <p>Sijais- tai tukiperhetoiminnasta kiinnostuneiden motivaatio ei ole heikentynyt niidenkään kohdalla, jotka eivät toimineet toisen toimijan kautta sijais- tai tukiperheenä, vaikka he eivät olleet jatkaneet prosessia eteenpäin. Joku asia esti perhettä toimimasta, vaikka motivaatio toimintaan olisi ollut korkea.</p> <p>Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkimus on raportoitu tarkasti. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö voi hyödyntää tutkimustuloksia kehittäessään toimintaansa. Tulevaisuudessa voisi tutkia esimerkiksi niiden perheiden motivaatiota, jotka ovat pitkään ajatelleet sijais- tai tukiperhetoiminnan aloittamista, mutta eivät ole ottaneet yhteyttä mihinkään toimijaan.</p>	
Avainsanat: Lastensuojelu, sijaisperhetoiminta, tukiperhetoiminta, motivaatio, motivaatioprosessi	
Luottamuksellisuus:	

Field of study: Social Services, Health and Sports	
Degree Programme: Degree Programme in Social Services	Option: Social Pedagogy
Author(s): Korhonen Päivi-Saarai	
Title of Thesis: The motivation of those families who are interested of being a foster or support family	
Date: 21.10.2009	Pages/appendices: 39/6
Supervisor(s): Arja Pesola	
Project/Partners: Northern Savo Child Welfare Development Unit	
Abstract: <p>In this research it is explained why some of those families, during years 2006–2008 have contacted Northern Savo Child Welfare Development Unit, have not followed through with the process of becoming a foster or support family. The intention of this research was to find out, if the action of Northern Savo Child Welfare Development Unit has impacted the families not to have returned the paperwork, that was requested for.</p> <p>The research is qualitative and has realized by theme interview. The interviewmaterial was analyzed by contentsanalysis.</p> <p>The results of the research were, that several families have contacted many organisations, which recruits foster or support families. Some of the families function as a foster or support family. The rest of the families have not refused entirely the idea of being a foster or support family in the future. Some families have turned their interest from foster family action to support family action.</p> <p>The motivation has not become weaker for those families, who did not contact another organisation, even though they have not continued with the process. Some issue was holding them from action, though the motivation was high.</p> <p>The reliability of this research increases, because the report of the research is precise. The results can be used in developing the occupation of Northern Savo Child Welfare Development Unit. In the future it is possible to research those families' motivation, who have given thought to foster or support family action, but have no contacted any organisation yet.</p>	
Keywords: Child welfare, foster family action, support family action, motivation, motivaton process	
Confidentiality:	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
	2.1 Lastensuojelu	9
	2.1.1 Sijais- ja avohuolto	10
	2.1.2 Perhehoito	10
	2.1.3 Tukiperhetoiminta.....	11
	2.2 Sijais- ja tukiperhevalmennus Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksikössä	11
	2.3 Aikaisemmat tutkimustulokset.....	12
3	MOTIVAATIOPROSESSI	14
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
	4.1 Tutkimusmenetelmä.....	16
	4.2 Kohderyhmä.....	17
	4.3 Tutkimuksen eteneminen	18
	4.4 Tutkimustulosten analysointi	19
5	TUTKIMUSTULOKSET	22
	5.1 Tarpeet, jotka motivoivat harkitsemaan sijais- tai tukiperhetoimintaa.....	23
	5.2 Kannusteet, jotka motivoivat harkitsemaan sijais- tai tukiperhetoimintaa	24
	5.3 Odotukset sijais- tai tukiperhetoiminnasta.....	25
	5.4 Välinearvo.....	27
	5.5 Yllykearvo.....	28
	5.6 Tutkimustulosten vertailu aiempiin tutkimustuloksiin.	29
	5.7 Yhteydenotto Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön	29

5.8 Perheiden valmius toimia sijais- tai tukiperheenä tulevaisuudessa	31
6 POHDINTA.....	33
6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	33
6.2 Tutkimustulosten hyödynnettävyys	34
6.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet.....	35
LÄHTEET	37

LIITTEET

LIITE 1 SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN –LOMAKE

LIITE 2 TEEMAHAASTATTELURUNKO

LIITE 3 PERHEIDEN KÄYTTÄYTYMISTÄ KUVAAVA KAAVIO

1 JOHDANTO

Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on noussut viime vuosina. Suomessa 0–14-vuotiaiden lasten kohdalla tuhatta vastaavanikäistä lasta kohden kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on korkein. Seuraavaksi korkein vastaava luku on Tanskassa, Norjassa, Ruotsissa ja Islannissa. 15–17-vuotiaiden ryhmässä kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä tuhatta vastaavanikäistä nuorta kohden on suurin Tanskassa, sitten Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Islannissa. Tanskassa kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrään on sisällytetty myös vammaiset lapset ja nuoret. Lisäksi 15–17-vuotiaiden ryhmässä lukua lisää se tosiasia, että Tanskassa monet nuoret asuvat esimerkiksi sisäoppilaitoksissa. Lasten ja nuorten sijoitusmuodoissa yleisin on perhesijoitus, johon luetaan tässä tilastossa myös ammatilliset perhekodit. Eniten perheisiin sijoitetaan Norjassa; 78 % kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista. Vastaava luku Ruotsissa on 74 %, Suomessa 59 %, Tanskassa 43 % ja Islannissa 42 %. (Nielsen 2008, 49–51.)

Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa lasten ja perheiden tilanteet ovat samankaltaisia. Syyt lasten ja nuorten sijoitukseen ovat yhteneväisiä. Lapsilla ja nuorilla on samanlaisia kokemuksia ja heidän oirehdinta hoidon ja kasvatuksen laiminlyönteihin on yhtenevää. Silti esimerkiksi Norjassa ja Ruotsissa perheisiin sijoitetaan huomattavasti enemmän lapsia kuin Suomessa. Suomessa perheisiin sijoitetaan maakunnasta riippuen 30–71% sijoitettavista lapsista. Alueellinen vaihtelevuus on suurta, mikä asettaa sijoitusta tarvitsevat lapset eriarvoiseen asemaan. (Känkänen & Laaksonen 2006, 36–37.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten sekä avohuollon asiakkaiden määrä on kasvanut Suomessa viime vuosina. Vastaavasti perhehoitoon sijoitettujen määrä on laskenut. Huostassa tai kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten kokonaismäärä on kasvanut 2-6 %:n vuosivauhtia. Vuonna 2008 kasvua oli 5,3 % edellisen vuoden tilastoon verrattuna. Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä lisääntyi vuoden 2007 tilastoon verrattuna 7,8 % vuonna 2008. (Kuoppala & Säkkinen 2008, 1, 3, 6.) Vuosien 2007–2011 hallitusohjelmaan on kirjattu, että sijaishuollon painopistettä ollaan siir-

tämässä laitoshuollosta perhehoitoon (Lastensuojelun käsikirja). Huostaanotetuille ja avohuollon tukitoimin sijoitetuille lapsille tarvitaan entistä enemmän sijaisperheitä. Samoin avohuollon tukitoimena toteutettavaan tukiperhetoimintaan tarvitaan lisää tukiperheitä.

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön tavoitteena on kehittää ja tukea lastensuojelutyötä yhteistyössä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa Pohjois-Savon kunnissa. Yksikkö rekrytoi, valmentaa ja valitsee sijais- ja tukiperheitä sekä päivittää sijaishuollon hoitopaikkatiedot. Yksikkö etsii lapsen tarpeiden mukaisia sijoituspaikkoja ja työskentelee sijoituksessa yhdessä lapsen oman sosiaalityöntekijän kanssa. Toimenkuvaan kuuluu lisäksi järjestää vertaisryhmätoimintaa lapsille, vanhemmille sekä tuki- ja sijaisperheille. Se myös järjestää sijaishuollon arkityöhön liittyvää koulutusta ja konsultointia. Kehittämistoiminnassa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle kuuluu lastensuojelun avohuollon työmenetelmien kehittäminen, asiantuntija-, konsultaatio- ja koulutuspalvelujen tarjoaminen sekä kumppanuusverkostojen yhteistoiminnan vahvistaminen. (Esittely 2009.)

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö tarjosi tutkittavaksi aihetta, joka liittyy yksikön sijais- ja tukiperheitä koskevaan rekrytointityöhön. Se halusi selvittää, miksi huomattava määrä perheitä jättäytyy yhteistyöstä pois varhaisessa vaiheessa.

Tietä sijais- tai tukiperheeksi voisi kuvata useita vaiheita sisältäväksi prosessiksi. Kun toiminnasta kiinnostunut perhe ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön, heille tarjotaan lähetettäväksi ensitietopakettia. Ensitietopaketin tervehdyskirjeessä on pyyntö palauttaa perhehoidon toimeksiannon esitietolomake tai Tiedot tukiperheestä -lomake täytettynä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön. Esitieto- ja Tiedot tukiperheestä lomakkeita palautuu huomattavasti vähemmän kuin ensitietopaketteja lähetetään. Osa perheistä jättäytyy yhteistyöstä jo alkuvaiheessa pois, vaikka olisivatkin palauttaneet lomakkeen. Vuonna 2006–2008 palauttamattomia lomakkeita tai muuten yhteistyöstä pois jääneitä perheitä oli yhteensä 31. (Räsänen 2008).

Tutkimuksesta syntyvä tieto palvelee Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköä. Yksikkö voi käyttää tutkimuksesta syntyvää tietoa tuki- ja sijaisperheiden rekry-

toinnin kehittämiseen. Tutkimuksesta syntyvä tieto on yhteiskunnallisesti merkittävää, sillä koko Suomessa sijais- ja tukiperheistä on pulaa. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämisyksiköllä, kuin muillakaan saman alan toimijoilla, ole varaa menettää yhtään perhettä, josta mahdollisesti tulisi sijais- tai tukiperhe.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja täyttää sille tyypilliset piirteet. Kvalitatiivisen tutkimuksen piirteisiin kuuluu, että se pyrkii tiedon hankintaan ja suosii tiedon keruun välineenä ihmistä. Tutkimus ei yritä testata teoriaa tai hypoteesia, vaan on valmis ottamaan vastaan odottamattomiakin tuloksia, mikä on kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillinen piirre. Tutkimus pyrkii tuomaan esille tutkittavien ”äänen” teemahaastattelun avulla. Kohdejoukko on valittu tarkasti, ei satunnaisotoksella. Lisäksi tutkimustuloksia ja tutkittavia pidetään ainutlaatuisina, ja niitä on tarkoitus tulkita sen mukaan. (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 155.) Tutkimuksen näkökulmana on perhe, joka on harkinnut sijais- tai tukiperheenä toimimista.

2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen keskeiset käsitteet löytyvät Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissykön toiminnasta sekä tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä. Ensimmäiseen liittyvät käsitteet lastensuojelu, sijais- ja avohuolto, perhehoito sekä sijais- ja tukiperhe. Teoreettisen viitekehysten keskeisiä käsitteitä ovat motivaatio, tarve, kannuste, odotusarvoteoria sekä motivaatioprosessi. Chungin motivaatioprosessi toimii tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä. Chung yhdistää motivaatioprosessimalliinsa sekä odotusarvoteorian, että muista teorioista löytyvät käsitteet kannuste ja tarve (Peltonen & Ruohotie 1992, 63).

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulla tarkoitetaan laajassa merkityksessä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä toimia, joilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan kaikkien lasten saatavilla olevia toimia, joilla ehkäistään ongelmien syntymistä jo varhaisessa vaiheessa. Tärkeitä tällaisia toimijoita ovat neuvola, päivähoido ja koulu. Lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa ja Suomessa voimaan tulleissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä lapsen oikeuksien yleissopimuksessa. Vastuu lapsen huollosta ja kasvatuksesta on ensisijaisesti vanhemmilla, mutta lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, jos vanhemmat eivät suoriudu tästä tehtävästä. Jos julkinen valta joutuu puuttumaan perheen elämään, noudatetaan lievimmän riittävän toimenpiteen periaatetta. Silloin arvioidaan, mikä tukitoimi tai apu parhaiten vastaa lapsen tai perheen tarpeisiin. Viranomaisten täytyy kaikin tavoin yrittää oma-aloitteisesti auttaa ja tukea vanhempia selviytymään kasvatus- ja huoltotehtävästään. (Lastensuojelun käsikirja; Taskinen 2008, 10, 14–16.)

Lastensuojelulaissa on määritelty avohuollon tukitoimet, joita sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tarvittaessa järjestettävä lapselle. Avohuollon tukitoimista sovi-taan yhteistyössä lapsen huollosta vastaavien henkilöiden kanssa ja ne järjestetään asiakassuunnitelman perusteella. Huostaanotto on viimesijaisin interventio perheen it-

semääräämisoikeuteen. Siihen voidaan ryhtyä vain, jos lapsen kodin olosuhteet tai oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lisäksi avohuollon tukitoimet ovat olleet mahdottomia, sopimattomia tai riittämättömiä, ja sijais- huollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Lasta ei voi sijoittaa avohuollon tukitoimena, jos huostaanoton perusteet täyttyvät. (Lastensuojelun käsikirja; Taskinen 2008, 41, 44, 49–50, 110.)

2.1.1 Sijais- ja avohuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen kodin ulkopuolella annettavaa hoitoa ja kasvatusta huostaanotetulle, kiireellisesti sijoitetulle tai väliaikaisella määräyksellä sijoitetulle lapselle. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, jos sijoitus on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti. Sijoitus avohuollon tukitoimena on luonteeltaan lyhytaikainen. (Taskinen 2008, 43–44; Puonti, Saarnio & Hujala 2004, 77.) Sijaishuolto tai sijoitus avohuollon tukitoimena voidaan toteuttaa perhehoitona, laitoksissa tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla (Taskinen 2008, 76, 78–79).

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on lastensuojelulain 34§:n mukaan ryhdyttävä välittömästi tukitoimiin laissa määritellyissä tilanteissa. Näitä ovat tilanteet, joissa lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat, tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Lisäksi tilanteessa, jossa lapsi vaarantaa toiminnallaan omaa terveyttään tai kehitystään, on sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ryhdyttävä tukitoimiin. (Taskinen 2008, 41.)

2.1.2 Perhehoito

Perhehoitoa annetaan sijaisperheissä tai ammatillisissa perhekodeissa. Perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella sijaisperheessä. Sijaisperheet ovat yksityiskoteja, joissa asuvia vanhempia saatetaan kutsua sijaisvanhemmiksi. (Lastensuojelun käsikirja.)

Perhehoitoa annetaan lapselle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen kotonaan. Lisäksi muita sosiaali- ja terveystalvueluita ei voida käyttää hyväksi, eikä laitoshuollon katsota sopivan hänelle. Perhehoiton tarkoitus on tarjota lapselle kodinomainen hoito ja mahdollisuus pysyviin ihmisuhteisiin, sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Sijaisperheisiin pyritään sijoittamaan etenkin pieniä lapsia. (Lastensuojelun käsikirja.)

2.1.3 Tukiperhetoiminta

Tukiperhetyö on lastensuojelun avohuollon tukitoimintaa. Se voidaan määritellä vapaaehtoistyöksi tai lyhytaikaiseksi perhehoidoksi. Tukiperhesuhde voi kestää muutamasta kuukaudesta useaan vuoteen. (Keränen 2004, 9.) Lapsi vierailee tukiperheessä ennalta sovitusti lyhyitä aikoja esimerkiksi yhden viikonlopun kuukaudessa. Näin lapsen tilannetta pyritään vakauttamaan ja lapsi auttamaan vaikean ajanjakson yli. Toiminta on vapaaehtoistyötä, joka täydentää lastensuojelun ammattihenkilöiden työtä. (Lastensuojelun käsikirja.)

Tukiperhesuhteen järjestäminen avohuollon tukitoimenpiteenä kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan. Tukisuhteen tavoitteista, tapaamisten tiiviyydestä ja kestosta sekä tukisuhteen suunnitellusta kestosta on hyvä tehdä sopimus. Sopimus laaditaan tukiperheen ja lapsen sekä lapsen biologisen perheen kanssa, ja se tarkistetaan määräajoin. Tukiperheelle maksetaan kulukorvaus ja palkkio toiminnasta. Ennen tukiperheeksi ryhtymistä on syytä tarkistaa perheen motiivit ja valmiudet toimia tukiperheenä. (Lastensuojelun käsikirja.) Viranomaiset rakentavat ja ohjaavat tukiverkostoja kouluttamalla tukiperheitä sekä ohjaamalla lapsia tukiperheisiin. Näin vapaaehtoistyö on lähellä puoliammatillista toimintaa. (Keränen 2004, 9.)

2.2 Sijais- ja tukiperhevalmennus Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikössä

Sijaisperhetoimintaa harkitseville perheille Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö järjestää vapaaehtoista PRIDE -valmennusta. Ryhmämuotoisella kurssilla

vanhemmat saavat tietoa valmiuksista, joita sijaisvanhemmat tarvitsevat sekä voivat arvioida vahvuuksiaan ja kehittämistarpeitaan toimia sijaisvanhempina. On erittäin tärkeää, että lapsen sijoitusprosessi tehdään huolellisesti. Sijaisperheen on saatava riittävä koulutus tehtävään ja perhehoitoa tarvitsevalle löydettävä juuri oikea perhe. Sijoituksen odotusaika voi kestää viikosta yli vuoteen. (PRIDE-valmennus.) Myös tukiperheille järjestetään vapaaehtoista tukiperhevalmennusta (Tietoa tukiperheenä toimimisesta).

2.3 Aikaisemmat tutkimustulokset

Sijaisperheitä on tutkittu jonkin verran eri toimijoiden näkökulmasta, kuten sijaisvanhempien, sijaissisarusten tai sijoitetun lapsen itsensä. Aikaisempia tutkimustuloksia sijais- ja tukiperheiksi aikoneista, mutta prosessin alkuvaiheessa kesken jättäneistä ei löytynyt. Tutustuin sijaisvanhemmista tehtyihin tutkimuksiin, joissa oli tutkittu myös sijaisvanhempien motiiveja ryhtyä toimintaan. Samankaltaista tutkimustietoa tukiperheinä toimivien motiiveista ei löytynyt.

”Elämäntapana sijaisvanhemmuus – sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta – tutkimuksessa kävi ilmi, että sijaisvanhemmuutta oli mietitty pitkään, ajatus siitä oli saattanut herätä jo nuoruudessa (Jokiaho 2007, 35). Samoin Mannisen (2001, 34–35) tutkimuksesta ”Vanhemmaksi vanhemman paikalle – Sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään” ilmenee, että sijaisvanhemmaksi ryhtyminen on pitkän prosessin tulos, joka voi kestää kymmeniäkin vuosia. Sijaisisyys – miesten kokemuksia institutionaalista vanhemmuudesta” -tutkimuksessa kävi ilmi, että yleensä aloite sijaisperheenä toimimisesta tulee naiselta, mutta motiivit ryhtyä toimintaan ovat samankaltaisia miehillä ja naisilla (Huusko 2005, 39–40; Jokiaho 2007, 35). Taulukossa on esitelty neljässä tutkimuksessa esiintyneet motiivit sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Aiempien tutkimusten motiivit sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen

Tutkimuksen nimi ja tekijä	”Vanhemmaksi vanhemman paikalle – Sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään” (Manninen 2001, 34–35)	”Sijaisisyys – miesten kokemuksia institutionaalisesta vanhemmuudesta” (Huusko 2005, 39–40)	”Arjen ammattilaiset – sijaisvanhemmuus työnä” (Saari- nen 2006, 45)	”Elämäntapana sijaisvanhemmuus – sijaisäitien kokemuksia sijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta” (Jokiaho 2007, 35)
Tutkimuksessa esiintyneet motiivit sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä	Mahdollisuus työllistää itsensä	Halu saada lapsi	Mahdollisuus auttaa vaikeuksissa olevaa lasta/aikuista	Rakkaus lapsiin
	Tuttavien tai sukulaisten esimerkki	Sijaislapsi vaihtoehto adoptiolle	Perhehoitajana toimiminen on elämäntapa	Halu auttaa lapsia elämässä eteenpäin
	Sopivat olosuhteet ja puitteet	Biologinen lapsi saisi sisaruksen	Lapsen saamisen perheeseen	Lähipiirissä sattuneen onnettomuuden myötä kodin tarjoaminen sitä tarvitseville lapsille
	Sijoitettu lapsi on tuttu jo entuudestaan	Sijaislapsi jatkaisi vanhemmuutta biologisen lapsen muutettua pois kotoa	Kehittyminen ihmisenä	Syllissä olisi vapautaa tilaa
	Biologiset lapset jo maailmalla/voimavaroja riittää	Halu auttaa	Mahdollisuus työskennellä kotona	Biologisille lapsille kaveri
	”Hullu päähänpistot”/ei osaa määritellä	Kokemus sijoitetun tai adoptoidun lapsen tulemisesta tuttava- tai sukulaisperheeseen	Perhehoitajana toimiminen on itselleni sopiva ansiotyön muoto	Sijaislapsi vaihtoehto biologisen lapsen hankkimiselle
	Sijaisperheiden julkinen etsiminen tiedotusvälineissä		Ammatillinen kehittyminen	Halu saada kotiin lapsi.
	Sijaisvanhemmaksi ryhtymisen vahinko.		Perhehoitajana toimimisesta maksettava palkkio	
			Leikkiverin saaminen ”omille lapsille”	
			Muu syy	

3 MOTIVAATIOPROSESSI

Motivaatio selittää, miksi joku toimii tietyllä tavalla. Se vaikuttaa tekemiseemme tiedostamattamme ja tiedostettuna. Motivaatio voidaan jakaa sisäisiin ja ulkoisiin ärsykeisiin. Sen tehtävä on toimia käyttäytymisen energialähteenä sekä suunnata ja säädellä käyttäytymistämme. Motivaatio vaikuttaa toimintamme intensiteettiin (kova yrittäminen), pysyvyyteen (sitoutuminen) ja tehtävien valintaan (haasteellisuus). Motivaatio on monimutkainen prosessi, jossa yhdistyvät persoonallisuus, tunne- ja järkitekijät sekä sosiaalinen ympäristö. Lisäksi motivaatiotutkimuksen kohteeksi on otettu arvot. Pohditaan, suuntaako arvomme motivaation syntymistä ja laskeeko kielteinen arvo motivaatiota. (Liukkonen ym. 2002, 7, 13–15.) Motivaation keskeinen teoreettinen kysymys kuuluu: työntääkö joku asia ihmisen liikkeelle, vai vetääkö joku asia häntä puoleensa? Varhaisimmat motivaatioteoriat 1900-luvun alusta 1950-luvulle määrittivät motivaation tulevan ihmisen sisäisistä vieteistä ja tarpeista, eli jokin asia työntää ihmisen liikkeelle. 1980-luvulla tutkimuksissa keskityttiin siihen, mikä vetää ihmistä puoleensa. Motivaatiota alettiin tutkia kolmesta näkökulmasta: yksilön konkreettiset tavoitteet, kognitiivisten tekijöiden merkityksen korostaminen sekä ympäristön ja kehityksen korostaminen. (Salmela-Aro & Nurmi 2005, 6–7.)

Odotusarvoteoriassa motivaatiolla on kolme arvoa. Ne ovat tehtävän sopiva haasteellisuus, eli odotusarvo, tehtävästä suoriutumisesta saatava palkkio, eli välinearvo ja odotettavissa olevan palkkion arvostus, eli yllykearvo. Odotusarvoteorian mukaan motivaatio on korkea silloin, kun yksilö kokee suoriutuvansa tehtävästä, saavansa tehtävän suorittamisesta palkkion ja arvostavansa saatavaa palkkiota. Motivaatio synnyttää ponnistelun tehtävän suorittamiseksi, tehtävä suoritetaan ja siitä syntyy tuotos. (Ruohotie 1998, 57–58.)

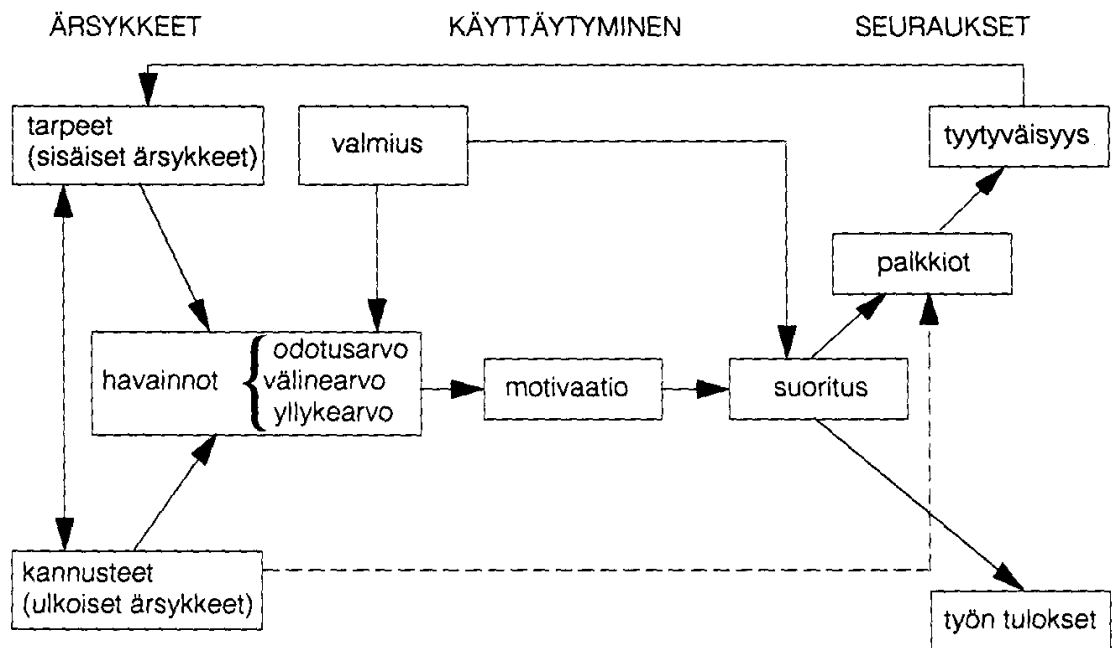
Tarve on yksilön sisäisen epätasapainon tila, joka saa yksilön toimimaan tilan tasapainottamiseksi. Alderfer jakaa kolmitasoteoriassaan tarpeet toimeentulo-, liittymis- ja kasvutarpeisiin. Maslow luokittelee seitsemän tarvetta hierarkkisessa järjestyksessä, jossa alemman tason tarpeet tulee olla tyydytettyinä, jotta yksilö tavoittelisi ylemmän tason tarpeita. Nämä kuusi tarvetta ovat alimmalta tasolta lähtien fysiologiset tarpeet, turvallisuuden tarve, liittymisen tarve, arvostuksen tarve, itsensä toteuttamisen tarve, tarve tietää ja ymmärtää sekä eettisyyden tarve. Tarpeet voivat olla tiedostamattomia

tai tiedostettuja. (Peltonen & Ruohotie 1992, 52–54.)

Kannuste määritellään yksilön ulkopuolella esiintyväksi ärsykkeeksi, joka aikaansaa hänessä tavoitteen suuntaista käyttäytymistä. Kannusteet voidaan jakaa taloudellisiin ja fyysisen ympäristön kannusteisiin, vuorovaikutuskannusteisiin ja tehtäväkannusteisiin. Tarpeita tyydytetään kannusteiden avulla. (Peltonen & Ruohotie 1992, 58.)

Chungin motivaatioprosessimallissa (kuvio 1, sivu 15) odotus- väline- ja yllykearvo tuottavat havaintoja, joihin sisäiset ärsykkeet, tarpeet, ja ulkoiset ärsykkeet, kannusteet, vaikuttavat. Näistä syntyy motivaatio, mikä on toimintamme selittäjä.

Motivaatioprosessi

KUVIO 1. Motivaatioprosessi (Peltonen & Ruohotie 1992, 64)

Motivaation synnyttämästä suorituksesta jää näkyväksi todisteeksi työn tulokset. Suorituksesta saamme palkkion. Tyytyväisyys palkkioon vaikuttaa motivaatioprosessin alkuvaiheeseen eli tarpeeseen. Prosessia havainnoista suoritukseen ohjaa Chungin nimellä valmius, mikä tarkoittaa yksilön sisäistä maailmankuvaa. Yksilön sisäisessä maailmankuvassa kiteytyy se, mitä yksilö on havainnut, oppinut ja ajatellut sekä, minä pohjalta yksilö tulkitsee uutta tietoa. (Peltonen & Ruohotie 1992, 63–65.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miksi osa perheistä ei ole palauttanut toimeksiannon esitieto- tai Tiedot tukiperheestä lomaketta. Perheet olivat ilmaisseet kiinnostuksensa toimia sijais- tai tukiperheenä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle ottaessaan yhteyttä yksikköön. Osa perheistä oli palauttanut pyydetyn lomakkeen, mutta lopettanut yhteistyön pian lomakkeen palautuksesta huolimatta. Tutkimuskysymykset kiteytyvät kahteen kysymykseen: mistä motiiveista perheet ovat ottaneet yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön ja mitä motiiveille tapahtui yhteydenoton jälkeen? Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyrin selvittämään, mitä syitä perheellä on ollut ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön. Mitä prosesseja perhe on käynyt läpi ennen yhteydenottoaan? Toisella tutkimuskysymyksellä selvitän, mitä tapahtui yhteydenoton jälkeen, koska perhe ei palauttanut lomaketta tai keskeytti yhteistyön. Pyrin kysymyksellä myös selvittämään, harkitseeko perhe vielä sijais- tai tukiperhetoimintaa.

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö haluaa vastauksen kysymykselleen, olisivatko nämä perheet sittenkin mahdollisia sijais- tai tukiperheitä. Yksikkö haluaa tietoa sijais- ja tukiperhetoiminnasta kiinnostuneiden perheiden ajatuksista, tunteista ja kokemuksista prosessin alkuvaiheessa, jotta he voisivat kehittää rekrytointityötään entistä motivoivammaksi.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää perheiden ajatuksia, tunteita, kokemuksia tai uskomuksia siitä, miksi he ottivat yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön ja miksi he eivät kuitenkaan jatkaneet prosessia sijais- tai tukiperheeksi. Tähän sopivia tutkimusmenetelmiä ovat esimerkiksi haastattelu tai kyselylomake (ks. Hirsjärvi ym. 1997, 174). Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköllä oli tiedossa 31 perhettä, jotka eivät olleet palauttaneet esitietolomaketta tai Tiedot tukiperheestä -lomaketta. Kyselyissä kato on yleensä suuri (ks. Hirsjärvi ym. 1997, 184), joten olisi ollut suuri vaara, että vastauksia olisi saatu liian vähän tai ei ollenkaan. Lisäksi ei tunnut sopivalta lähettää perheille kyselylomaketta, joka heidän tulisi palauttaa, kun he

eivät olleet palauttaneet esitietolomaketta tai Tiedot tukiperheestä lomaketta. Tutkittava asia on myös sellainen, että oli tärkeä saada esittää tarkentavia kysymyksiä ja havainnoida vastaajan sanatonta viestintää.

Tutkimusmenetelmäksi valitsin haastattelun, koska siinä on mahdollista olla joustavampi kuin kyselylomakkeella aineistoa kerätessä. Moni haastattelua puoltava kriteeri esiintyy tutkimustavoitteissa, kuten esimerkiksi, että tutkittavalle on annettava mahdollisuus tuoda melko vapaasti esille itseään koskevia asioita. Kyseessä on vähän selvitetty aihealue. Haastattelussa on mahdollista nähdä haastateltavan ilmeet ja eleet. Vastauksia on mahdollisuus selventää ja syventää esimerkiksi lisäkysymyksillä. Aihe on hieman arkaluontoinen, vaikka haastattelun soveltuminen arkaluontoisten aiheiden käsittelyyn on kiistanalainen asia tutkijoiden keskuudessa. Haastattelulajeista valitsin teemahaastattelun juuri sen takia, että se sallii joustavuuden haastattelutilanteissa, mutta ei kuitenkaan ole täysin avoin. (ks. Hirsjärvi ym. 1997, 194–198.)

4.2 Kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Pohjois-Savon alueella asuvat perheet, jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa toimia tuki- tai sijaisperheenä, mutta eivät ole palauttaneet perhehoidon toimeksiannon esitieto- tai Tiedot tukiperheestä lomaketta Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle. Kohderyhmään sisältyivät myös perheet, jotka ovat palauttaneet lomakkeen, mutta jättäytyneet yhteistyöstä pois varhaisessa vaiheessa.

Suurin osa kohderyhmän perheistä on sellaisia, joissa on kaksi vanhempaa. Kohdejoukosta ei ole rajattu erikseen miehiä ja naisia. Yksi perhe vastaa yhtä haastateltavaa, vaikka siinä haastateltaisiin vain toista vanhempaa. En näe mitään syytä, miksei mies tai nainen yksinäänkin voisi vastata haastatteluun, koska päätöksestä ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön on pitänyt ainakin keskustella yhdessä. Siinäkin tapauksessa, ettei yhteisymmärrystä sijais- tai tukiperheenä toimimisesta ole löytynyt ja se on ollut syynä olla palauttamatta esitieto- tai Tiedot Tukiperheestä lomake, tieto on saatavissa kummalta osapuolelta tahansa.

4.3 Tutkimuksen eteneminen

Opinnäytetyön ohjaussopimus allekirjoitettiin toimeksiantajan kanssa syyskuun lopussa 2008. Tutkimussuunnitelma hyväksyttiin joulukuussa 2008. Kuopion kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus myönsi luvan tutkimukselle vuoden 2009 alussa. Tutkimuksen kutsukirjeet lähetettiin 31 perheelle Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön kautta helmikuussa 2009. Kutsukirjeen mukana oli Suostumus haastatteluun lomake (liite 1). Osa kutsuista palautui Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle, koska vastaanottajan osoite oli vanhentunut. Ne perheet, jotka allekirjoittivat suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta, palauttivat lomakkeen suoraan minulle. Näin Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö ei saanut tietää, ketkä perheistä osallistuivat tutkimukseen. Minulle palautui kahdeksan suostumusta. Seitsemän perheen kanssa sovittiin haastattelu-aika. Kahdeksas perhe vetäytyi tutkimuksesta pois.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelurunko rakentui Chungin motivaatioprosessi teorian pohjalle. Teemahaastattelun teema-alueet olivat sisäiset ja ulkoiset ärsykkeet, käyttäytyminen, seuraukset, valmius ja tyytyväisyys. Sisäisillä ja ulkoisilla ärsykkeillä selvitettiin syitä, miksi perhe oli kiinnostunut sijais- tai tukiperhetoiminnasta, miten vaativana perhe piti toimintaa, mitä palkkioita oletti toiminnasta saavan ja kuinka paljon arvosti mainitsemiaan palkintoja. Käyttäytymisteemalla selvitettiin konkreettisia tapahtumia ideasta päätökseen olla palauttamatta lomake tai lopettaa yhteistyö Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa. Seuraukset, valmius ja tyytyväisyys -teemalla selvitettiin, mitä tuntemuksia tai seurauksia päätöksestä syntyi, oliko perheen käsitys sijais- tai tukiperhetoiminnasta muuttunut, olisiko perhe mahdollisesti myöhemmin hakemassa uudelleen sijais- tai tukiperheeksi, mitä mieltä perhe oli Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön toiminnasta ja miten tyytyväinen perhe oli päätökseensä. Taustatiedoilla selvitettiin tutkimuksen kannalta oleellisia taustatietoja. Vaikka teemahaastattelussa kysymykset voi esittää vapaasti ja esitysjärjestystä voi soveltaa, kirjoitin kysymyksistä haastattelurungon (liite 2). Haastattelurunkoa seuraamalla varmistin, että kaikki teema-alueet käsiteltiin haastattelussa.

Koehaastattelun suoritin tutun sijaisperheen kanssa, jotka ovat toimineet toistakymmentä vuotta sijaisperheenä. He olivat miettimässä omalla kohdallaan, palauttavatko esitietolomakkeen toiseen sijaisperheitä rekrytoivaan yksikköön, kuin mistä heidän tähänastiset sijaisapsensa ovat olleet. Sovimme, että haastattelukysymyksissä he miettivät tuota lomakkeen palautusta. Koehaastattelu kesti 20 minuuttia. Kutsukirjeissä olin maininnut haastatteluiden kestävän tunnista puoleentoista tuntia. Koehaastattelu ei aiheuttanut haastattelurunkoon juurikaan muutoksia. Vain yksi kysymys jäi pois, koska se oli liian samankaltainen toisen kysymyksen kanssa. Koehaastattelussa testasin myös kasettinauhurin käyttöä ja mikrofonin herkkyyttä.

Haastattelut tein maaliskuuhuhtikuun 2009 aikana. Keskimäärin yksi haastattelu kesti 35 minuuttia. Pidin haastatteluista haastattelupäiväkirjaa, johon kirjasin tuntemuksia, oloiloja ja tilanteeseen mahdollisesti vaikuttaneita häiriötekijöitä. Haastattelut nauhoitin kasettinauhurilla. Nauhat tarkistin jokaisen haastattelun jälkeen mahdollisen epäonnistuneen nauhoituksen varalta.

4.4 Tutkimustulosten analysointi

Ennen analysointia litteroin, eli kirjoitin puhtaaksi, haastatteluaineiston. Puhtaaksi kirjoitettuja sivuja tuli 62. Analysointitekniikkana käytin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia soveltaen. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aluksi samoin, kuin aineistolähtöinen analyysi. Molemmissa aluksi päätetään, mikä tässä tutkimuksessa kiinnostaa. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa teoria ohjaa analysointia vasta myöhemmässä vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94,116.) Kokosin kiinnostavat asiat kysymysten muotoon, joihin etsin vastauksia aineistosta. Jaoin sisältöä koskevat kysymykset tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen mukaan jo tässä vaiheessa.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa, kuten teoriaohjaavassakin, aineistosta poimitaan alkuperäisilmauksia, jotka vastaavat aineistossa kiinnostaviin asioihin. Alkuperäisilmaukset koodataan. Aineiston koodaamisella on viisi eri tehtävää: toimia sisäänkirjoitettuin muistiinpanoina, tekstin kuvailun apuvälineinä, aineiston jäsenyyksen testausvälineenä, osoitteina, joilla tekstin eri kohtia voi etsiä, sekä jäsentää sitä, mitä

tutkijan mielestä aineistossa käsitellään (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94–95). Koodasin aineistosta aiemmin hahmottamiini kysymyksiin vastaavat ilmaukset eri väreillä. Seuraavaksi aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset pelkistetään eli redusoidaan, pelkistykset klusteroidaan eli ryhmitellään ja viimeisenä ryhmät abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110–111). Kirjoitin aineistosta alkuperäisilmaukset pelkistettyinä jälleen sähköiseen muotoon.

Sovelsin sisällönanalyysi tekniikkaa toisen kerran. En jatkanut sisällönanalyysissä eteenpäin edellä kuvatulla tavalla käyttäytyminen-teeman kohdalla. Siihen sovelsin toisenlaista tekniikkaa, aineiston kvantifiointia.

Ryhmittelin tarve, kannuste, odotusarvo, välinearvo ja yllykearvo teemojen pelkistykset. Kokosin pelkistykset ryhmiin samankaltaisuuksien perusteella. Ryhmille annoin nimet. Nämä nimetyt luokat yhdistin edelleen yläluokiksi ja joistakin loin vielä pääluokkia. (Taulukko 2.) Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria ohjaa analyysia vasta abstrahoinnissa, eli yläluokkien nimeämisympäristössä (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116). Käytin teoriaa ohjaamassa analyysia jo aivan alkuvaiheesta asti.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston analysoinnista

Pelkistys	Luokka	Yläluokka	Pääluokka
Mahdollisuus olla pitempään kotona oman lapsen kanssa.	Mahdollisuus jatkaa kotiäitiyttä	Fyysiset tarpeet	-
Kotiäitiys olisi jatkunut luonnollisesti.			
Kotiäitiyden arvostus			
Kokee, että voimavarat riittää.	Voimavaroja riittää	Psyykkisesti positiivinen	Positiiviset odotukset
Ei ole heti luovuttamassa.			
Ei ikärasitteita.			

Käyttäytyminen-teeman pelkistyksistä yritin hahmottaa yhtä tyypillistä tarinaa. Tästä ei kuitenkaan löytynyt, vaan lähes kaikki kertomukset olivat yksilöllisiä. Vain kaksi kertomusta oli lähes yhteneviä. Etenin kertomuksia vaihe vaiheelta läpi ja kirjasin, kuinka monella perheellä tämä oli tapahtunut. Tämä tekniikka muistuttaa aineiston kvantifiointia (ks. Tuomi ja Sarajärvi 2002, 117–119), mutta koska aineisto on niin pieni, ei se oleellisesti lisännyt tietoa aineistosta. Tekniikka helpotti minua näkemään haastateltavien tarinat yksityiskohtaisemmin, etsimään tarinoiden samankaltaisuudet ja eroavuudet.

Aineiston riittävyttä voi arvioida saturaatiolla. Saturaatio, eli kylläntyminen, tarkoittaa sitä, että aineisto alkaa toistaa itseään. Toisin sanoen tiedon antajat eivät tuota enää uutta tietoa. Kylläntymistä ei voi saavuttaa, ellei tiedä, mitä aineistosta ollaan hakemassa. Aina saturaatioon viittaaminen ei sovellu laadulliseen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 89–90.) Aineistossa esiintyi kuusi erilaista kertomusta. Seitsemäs kertomus oli samanlainen kuudennen kanssa. Saturaatio siis tavallaan saavutettiin. Toisaalta, viisi muuta kertomusta olivat kaikki erilaisia, eikä aineisto kylläntynyt näiden osalta. Tutkimus oli myös valmis ottamaan vastaan uutta tietoa, mitä aineistosta löytyikin, joten alussa ei ollut täysin selvillä, mitä aineistosta haettiin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksessa ilmeni, että perheet ovat ottaneet yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön monista syistä. Syyt voidaan jakaa tarpeisiin ja kannusteisiin. Perheiden odotukset tehtävän laadusta olivat realistiset. Perheet pystyivät etsimään tehtävästä sekä positiivisia, että negatiivisia puolia. Merkittävää on se, että he pystyivät kertomaan, miksi he selviytyisivät tehtävästä. Perheiden odotukset tehtävän suorittamisesta saatavasta palkkiosta olivat hyvin samankaltaisia. Kaikki perheet arvostivat odotettavaa palkintoa, toiset neutraalimmin, toiset vahvemmin. Kaikkien perheiden motivaatio on siis ollut hyvä ja siitä onkin seurannut se, että he ovat ottaneet yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön. Mitä yhteydenoton jälkeen on tapahtunut selittää, miksi perheet eivät palauttaneet toimeksiannon esitieto- ja Tiedot Tukiperheestä lomaketta, tai keskeyttivät yhteistyön Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön kanssa. Koko prosessin lopputuloksena on nähtävissä, että yksikään perhe ei ollut täysin hylännyt ajatusta toimia sijais- tai tukiperheenä, jos ei nyt, niin joskus tulevaisuudessa.

Tutkimuksessa seitsemästä haastatellusta perheestä kuudessa aloite sijais- tai tukiperhetoiminnasta tuli vaimolta. Seitsemäs perhe oli yksinhuoltajaperhe. Haastattelin kahda pariskuntaa, kolmea naista, yhtä miestä ja yhtä yksinhuoltajaa. Haastatteleman mies kertoi myös aloitteen tulleen vaimoltaan. Mielestäni tämä osoittaa, ettei haastatteluissa ollut tarpeellista eritellä haastateltavia sukupuolen mukaan. Molemmat sukupuolet pystyivät kertomaan tarvittavan tiedon.

Aineistoanalyysissä jaoin perheiden motivaatioon vaikuttaneet tarpeet ja kannusteet kolmeen yläluokkaan, jotka olivat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen. Perheiden odotukset toiminnasta jaoin positiivisiin ja negatiivisiin pääluokkiin. Perheet määrittivät toiminnasta saatavia palkintoja (välinearvoja) ja sitä, miten paljon he arvostaisivat palkintoja (yllykearvon). Motivaatioprosessin käsitteet vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: mistä motiiveista perheet ovat ottaneet yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön. Käyttäytyminen ja valmius vastaavat toiseen tutkimuskysymykseen, eli mitä motiiveille tapahtui yhteydenoton jälkeen?

5.1 Tarpeet, jotka motivoivat harkitsemaan sijais- tai tukiperhetoimintaa

Fyysisenä tarpeena esiintyi mahdollisuus jatkaa kotiäitiyttä. Psyykkisiä tarpeita olivat tarve hoitaa/auttaa, ajatusta mietitty pitkään, kiinnostus/koulutus lapsiin ja nuoriin, avun tarjoamisen ja tarpeen kohtaaminen sekä ei tarvetta biologisiin lapsiin/biologisten lasten saaminen hankalaa. Sosiaalisena tarpeena esiintyi kaverin saaminen biologiselle lapselle. Viimeiseen ryhmään (muut) kokosin sellaiset tarpeet, joista ei voinut koota yhtenäistä vähintään kahden pelkistyksen ryhmää. (Taulukko 3.)

TAULUKKO 3. Perheiden motivaatioon vaikuttaneet tarpeet

TARPEET	Ryhmän nimi
Fyysiset	Mahdollisuus jatkaa kotiäitiyttä
Psyykkiset	Tarve hoitaa/auttaa
	Ajatusta mietitty pitkään
	Kiinnostus/koulutus lapsiin ja nuoriin
	Avun tarjoamisen ja tarpeen kohtaaminen
	Ei tarvetta biologisiin lapsiin/ biologisten lasten saaminen hankalaa
Sosiaaliset	Kaveri biologiselle lapselle
Muut	Tarve antaa kiintymystä ja huomiota lapselle
	Tarve laukaista henkisiä paineita
	Biologisten lasten kotoa muuttamisen myötä jäänyt ylimääräinen aika
	Taipumus höynähtää erilaisista asioista

Tarve hoitaa/auttaa oli yleisin ja selkeimmin määritelty syy, miksi perhe harkitsi sijais- tai tukiperhetoimintaa. Yksi haastateltava kertoi miettineensä ajatusta sijaisperhetoiminnasta jo 16 vuotta. Kiinnostus/koulutus lapsiin ja nuoriin tarkoitti sitä, että perhe koki pitävänsä sijais- tai tukiperhetoimintaa luonnollisena vaihtoehtona. Avun tarjoamisen ja tarpeen kohtaaminen tarkoittaa sitä, että perhe koki apua tarvitsevia lapsia/nuoria olevan paljon ja perheellä itsellään olevan tarjottavaa heille. Ei tarvetta bio-

logisiin lapsiin/biologisten lasten saaminen hankalaa tarkoittaa sitä, että perhe koki, ettei biologisia lapsia ole enää tulossa, tai ajatus sijais- tai tukiperhetoiminnasta oli alkanut, kun biologisten lasten saaminen oli ollut hankalaa.

5.2 Kannusteet, jotka motivoivat harkitsemaan sijais- tai tukiperhetoimintaa

Perheiden motivaatioon vaikuttaneet kannusteet jaoin kolmeen yläluokkaan: fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen. Fyysisiä kannusteita olivat kokemus lasten hoidosta, ilmoitus jossakin ja fyysiset puitteet mahdollistavat. Psyykkisiä kannusteita olivat tiedon etsintä ja sopiva elämäntilanne. Sosiaalisena kannusteena ilmeni sosiaalisen verkoston tuki. Muita kannusteita olivat vakaa avioliitto ja se, ettei haastateltavalla ollut suuria urahaaveita. (Taulukko 4.)

TAULUKKO 4. Perheiden motivaatioon vaikuttaneet kannusteet

KANNUSTE	Ryhmän nimi
Fyysiset	Kokemus lasten hoidosta
	Ilmoitus jossakin
	Fyysiset puitteet mahdollistavat
Psyykkiset	Tiedon etsintä
	Sopiva elämäntilanne
Sosiaaliset	Sosiaalisen verkoston tuki
Muut	Vakaa avioliitto
	Ei suuria urahaaveita

Kokemus lasten hoidosta sisälsi aikaisemman toiminnan tukiperhe- tai kesälapsitoiminnasta Pelastakaa Lapset ry:n kautta. Moni perhe mainitsi kokemuksensa omien, lastenlasten, sukulaisten tai ystävien lasten hoidosta. Ilmoituksen sijais- tai tukiperhetoiminnasta oli kolme perhettä löytänyt lehdestä ja yksi perhe perheneuvolasta. Fyysisten puitteiden mahdollistamisella perheet tarkoittivat sitä, että heillä olisi fyysisistä ti-

laa lapselle tai asuinympäristönä olisi toimintaan sopiva maaseutu. Tiedon etsintä tarkoitti sitä, että perhe etsi aktiivisesti itse tietoa sijais- tai tukiperhetoiminnasta internetistä ja kirjallisuudesta. Sopiva elämäntilanne tarkoitti perheiden kertomuksissa kokemusta siitä, että elämäntilanne olisi sopiva sijais- tai tukiperhetoimintaan.. Sosiaalisen verkoston tuki tarkoitti ystävien esimerkkiä perhekotitoiminnasta sekä työkavereilta, vanhemmilta tai omalta lapselta saatua tukea sekä sitä, ettei puoliso suoraan sanonut vastustavansa ajatusta.

5.3 Odotukset sijais- tai tukiperhetoiminnasta

Positiivinen odotusarvo tarkoittaa perheen määrittelemiä positiivisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ominaisuuksia, joiden olemassaolon takia perhe selviytyisi sijais- tai tukiperhetoiminnasta. Negatiivinen odotusarvo vastaavasti tarkoittaa negatiivisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ominaisuuksia, joita sijais- tai tukiperhetoiminta pitää sisällään.

Positiivinen fyysinen odotus oli kokemus lasten hoidosta. Tämä tarkoitti, että aiempi kokemus lasten hoidosta auttaisi selviytymään tehtävästä. Positiivisia psyykkisiä odotuksia oli kolme: voimavaroja riittää, on annettavaa ja odotukset itsestä toiminnassa. Voimavarojen riittävyyteen sisältyi se, että perhe koki, ettei heidän ikänsä ole toiminnan esteenä ja kokemus siitä, ettei ole heti luovuttamassa. On annettavaa tarkoittaa perheen kokemusta siitä, että olemassa olevaan tarpeeseen olisi heidän perheellään annettavissa olevaa pääomaa. Odotukset itsestä toiminnassa jakautuivat viiteen alaluokkaan: empaattinen, turvallinen, osaa olla vanhempi, realistinen ja kärsivällinen. Empaattinen sisältää taidon kuunnella ja ymmärtää. Turvallinen tarkoittaa aikuisena ja luottamuksen arvoisena olemista, sitä, että perusarvot ovat kohdallaan. Osaa olla vanhempi tarkoittaa itseluottamusta vanhempana. Realistisella tarkoitettiin perheiden kokemusta siitä, että perhe osaisi analysoida sijoitetun tai tuettavan lapsen käytöstä realistisesti, sekä sitä, että perhe koki olevansa raadollinen. Kärsivällinen kuvaa perheiden kokemusta itsestään pitkäjänteisenä.

Sosiaalisena odotuksena esiintyi se, että tykkää olla lasten kanssa. Tämä piti sisällään sekä puuhastelun, touhuamisen että toimeen tulemisen lasten kanssa. Muita positiivi-

sia odotuksia olivat kyky tulla toimeen biovanhempien kanssa, kodin riittävyys elämänpiirinä, lapsen tuleminen perheenjäseneksi sekä se, että itse määrittelee sen, miten paljon aikaa voi toiminnalle antaa.

Negatiivinen fyysinen odotus toiminnasta oli toiminnan fyysinen raskaus. Tällä perheet tarkoittivat esimerkiksi yövalvomista lapsen takia ja iän mukanaan tuomaa rajoitetta jaksamiseen. Negatiivisia psyykkisiä odotuksia olivat sitovuus ja oman neuvokkuuden/jaksamisen mietityttäminen. Sitovana sijais- tai tukiperhetoiminnassa perheet pitivät palavereiden viemää aikaa, mahdollista työelämästä pois jäämistä sekä vaikutusta omiin harrastuksiin tai lapsiin. Oma neuvokkuus/jaksaminen mietitytti joitakin perheitä. Tällä negatiivisella odotuksella perheet tarkoittivat haasteellisen lapsen kanssa toimimista sekä sitä, riittäisikö oma käytännön kokemus lasten kanssa työskentelyä.

Negatiivisena sosiaalisena odotuksena oli yhteydenpidon haasteellisuus biovanhempiin sekä omiin biologisiin lapsiin liittyvä huoli. Huoli liittyi biologisten ja sijoitetun tai tuettavan lapsen toimeen tulemiseen keskenään sekä biologisten lasten ikään. Muita negatiivisia odotuksia olivat haastateltavan kokemus itsestään hajamielisenä sekä kokemus siitä, ettei lapsia voi kasvattaa itse. Myös se koettiin vaikeana, että rajat on asetettava, mutta on vaikea määritellä, miten paljon niitä voi rajoittaa. (Taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Perheiden odotukset sijais- tai tukiperhetoiminnasta

Pääluokka	Yläluokka	Ryhmän nimi	
Positiivinen	Fyysiset odotukset	Kokemus lasten hoidosta	
	Psyykkiset odotukset	Voimavaroja riittää	
		On annettavaa	
		Odotukset itsestä toiminnassa	Empaattinen
		Turvallinen	
		Osaa olla vanhempi	
Realistinen			
		Kärsivällinen	

	Sosiaaliset odotukset	Tykkää olla lasten kanssa
	Muut odotukset	Kyky tulla toimeen biovanhempien kanssa
		Kodin riittävyys elämänpiirinä
		Lapsen tuleminen perheenjäseneksi
		Määrittelee itse, miten paljon voi antaa aikaa
Negatiivinen	Fyysiset odotukset	Raskasta fyysisesti
	Psyykkiset odotukset	Sitovuus
		Oma neuvokkuus/ jaksaminen mietityttää
	Sosiaaliset odotukset	Yhteydenpito biovanhempiin haastavaa
		Biologisiin lapsiin liittyvä huoli
	Muut odotukset	Hajamielinen
		Ei voi kasvattaa itse
		Rajat asetettava, mutta miten paljon voi rajoittaa

5.4 Välinearvo

Välinearvo tarkoittaa sitä, mitä palkintoja perhe määritteli sijais- tai tukiperhetoiminnasta saatava. Palkitsevana toiminnassa koettiin olevan sen, että näkee sijoitetun tai tuettavan lapsen kehittyvän ja kasvavan normaalisti, pystyy auttamaan sekä näkee lapsen viihtyvän (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Perheiden motivaatioon vaikuttaneet sijais- tai tukiperhetoiminnasta oletettavasti saatavat palkinnot.

VÄLINEARVO	Ryhmän nimi
	Nähdä lapsen kehittyvän ja kasvavan normaalisti
	Pystyy auttamaan

	Nähdä lapsen viihtyvän
Muut	Eheyttää lapsen ja hänen biologisen perheen elämää
	Antaa lapsen perheelle voimavaroja
	Hyvä vuorovaikutus suhteessa lapseen

Palkintojen määriteltiin hyödyttävän sekä lasta että itseä. Kehityksellä ja kasvulla tarkoitettiin sekä henkistä että fyysistä kasvua. Muina palkintoina pidettiin sitä, että eheyttää lapsen ja hänen biologisen perheen elämää, antaa lapsen perheelle voimavaroja sekä se, että suhteessa lapseen vallitsisi hyvä vuorovaikutus.

5.5 Yllykearvo

Yllykearvo tarkoittaa sitä, miten paljon perheet arvostivat sijais- tai tukiperhetoiminnasta määrittelemiään saatavia palkintoja. Perheiden määritelmät palkinnon arvostamisen luokasta jakautuivat kahteen ryhmään: korkea arvostus ja arvostus neutraali. Palkintoa paljon arvostavaa kuvasi muun muassa seuraavat kuvaukset:

--kyllä se varmasti hyvin merkittävässä roolissa ois ollu se, palkintona.

Tosi paljon, ihan varmaan siellä just yläkantissa ihan. Että kyllä se niinkun se suurin vaikutin.

Neutraalimpaa arvostusta kuvasi muun muassa seuraava kuvaus:

--tottakai se oli päällimmäinen ajatus, se syy, miks siihen hommaan ryhtyy, ei se nyt jos se olis menny täysin pieleen, ei ois onnistunu, ei se katastrofi olis ollu--

Yksi perhe ei osannut määritellä sitä, miten paljon olisi arvostanut mainitsemiaan palkintoja. (Taulukko 5.)

TAULUKKO 5. Perheiden motivaatioon vaikuttaneen sijais- tai tukiperhetoiminnasta oletettavasti saatavan palkintojen arvostus

Yläluokka	Ryhmän nimi
YLLYKEARVO	Korkea arvostus
	Arvostus neutraali
	Ei osaa määritellä

5.6 Tutkimustulosten vertailu aiempiin tutkimustuloksiin.

Tarve hoitaa/auttaa oli yleisin ja selkeimmin määritelty syy, miksi perhe harkitsi sijais- tai tukiperhetoimintaa. Sama motiivi esiintyy Saarisen (2006), Jokiahon (2007) ja Huuskon (2005) tutkimuksissa motiivina sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle. Jokiahon ja Mannisen (2001) tutkimuksissa ilmeni myös, että sijaisperhetoimintaa oli mietitty pitkään. Mahdollisuus jatkaa kotiäitiyttä esiintyi tarpeena vain sijaisperhetoiminnasta kiinnostuneiden haastatteluissa. Lähellä tätä on Saarisen tutkimuksessa esiintynyt motiivi mahdollisuus työskennellä kotona ja Mannisen tutkimuksessa esiintynyt motiivi mahdollisuus työllistää itsensä.

Tutkimuksessani vähemmän mainintoja saaneet biologisiin lapsiin liittyvät tarpeet esiintyivät aikaisemmissa tutkimuksissa sijaisvanhemmaksi ryhtymisen motiiveina. Esimerkiksi halu saada lisää lapsia tai sijaislapsi vaihtoehto adoptiolle esiintyy Saarisen, Jokiahon ja Huuskon tutkimuksissa. Samoin kaverin tai sisaruksen saaminen biologiselle lapselle ilmenee Saarisen ja Huuskon tutkimuksissa. Kiinnostus/koulutus lapsiin tai avun tarjoamisen ja tarpeen kohtaaminen ei esiinny aikaisemmissa tutkimuksissa. Saarisen kolmanneksi yleisin maininta ”lapsen saaminen perheeseen” ilmeni myös tutkimuksessani, mutta ei niin yleisenä. Kaksi perhettä mainitsi, että haluaisi lisää lapsia, mutta niiden ei tarvitsisi olla biologisia.

5.7 Yhteydenotto Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön

Neljä perhettä otti yhteyttä vain Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikköön. Kolme perhettä otti yhteyttä muihinkin sijais- ja tukiperheitä rekrytoiviin organisaatioihin samaan aikaan. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikkö lähetti kaikille perheille yhteydenoton jälkeen ensitietopaketin. Kaksi perhettä palautti vaaditun lomakkeen. Toinen perhe keskeytti yhteistyön Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikön kanssa, koska he saivat sijaislapsen toisen organisaation kautta. Haastatteluhetkellä he toimivat edelleen sijaisperheenä. Lisäksi perheen käsityksen mukaan Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikkö olisi vaatinut heiltä täydennystä PRIDE-valmennukseen, jonka he olivat käyneet toisen organisaation koulutuksessa, ennen sijaisperhetoiminnan aloittamista. Toinen sijoittava organisaatio ei tätä vaatinut, joten perheen oli helpompi aloittaa toiminta heidän kauttaan. Toinen perhe aloitti tukiperhetoiminnan Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikön kautta ja toimi siinä puolitoista vuotta. He keskeyttivät toiminnan perheessä tapahtuneiden voimavaroja vievien tragedioiden vuoksi. Haastatteluhetkellä he toimivat epävirallisesti tukiperheenä sukulaislapsille.

Viisi perhettä ei palauttanut esitieto- tai Tiedot Tukiperheestä lomaketta. Syyt jakautuivat kolmeen luokkaan: perheenjäsenen vastustus, toisen organisaation valinta ja käsitys soveltumattomuudesta toimintaan. Kolmen perheen kohdalla syy liittyi perheenjäsenen vastustamiseen. Näistä kahden perheen kohdalla aviopuoliso ei ollut innostunut toiminnasta. Tällöin yhteydenotto Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikköön oli ollut alustava ja ensitietopaketin saapumisen jälkeen asiasta oli keskusteltu ja sovittu, ettei sopiva aika ole vielä käsillä. Kumpikaan näistä perheistä ei toimi sijais- tai tukiperheenä, mutta eivät pidä ajatusta tulevaisuudessa toimimisesta mahdottomana. Toinen näistä perheistä olisi palauttanut lomakkeen, jos olisi ollut mahdollista palauttaa lomake, vaikkei olisikaan vielä valmis toimintaan. Toinen perhe taas koki, että Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksiköstä oli otettu liiankin nopeasti yhteyttä. Yksiköstä oli soitettu, mutta puhelimeen oli vastannut haastateltavan puoliso, joka ei vielä tiennyt, että yksikköön oli edes otettu yhteyttä. Molempien perheiden kohdalla prosessi muutti kiinnostusta toimintaan niin, että aluksi sijaisperhetoiminta oli kiinnostanut enemmän, mutta tulevaisuudessa voisi harkita toimivansa tukiperheenä. Kolmannen perheen kohdalla biologisen lapsen pyyntö vaikutti siihen, ettei perhe palauttanut lomaketta. Sen jälkeen perhe on toiminut epävirallisesti tukiperheenä sukulaislapselle. Haastatteluhetkellä he harkitsivat sijaisperhetoiminnan aloittamista toisen

organisaation kautta.

Yksi perhe jätti palauttamatta lomakkeen, koska valitsi toisen organisaation. He olivat ottaneet yhteyttä useisiin sijais- ja tukiperheitä rekrytoiviin organisaatioihin. Joistakin organisaatioista heille lähetettiin Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön lähettämän ensitietopakettien kaltaisia infopaketteja. Näistä perhe oli valinnut itselleen parhaiten sopivan vaihtoehdon ja ottanut yhteyttä sinne. Haastatteluhetkellä he toimivat tukiperheenä toisen organisaation kautta. Tilanne, jossa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön toiminta olisi voinut vaikuttaa perheen päätökseen olla palauttamatta lomaketta, oli yksinhuoltaja perheen kohdalla. Perheen huoltaja sai yhteydenottoilanteessa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön sen käsityksen, ettei yksinhuoltaja voi toimia tukiperheenä. Haastateltava kuvasi olleensa niin pettynyt, että päätös olla palauttamatta lomaketta syntyi jo tuossa tilanteessa. Hän ei myöskään selvittänyt sitä, oliko hänen saamansa kuva Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön linjauksesta puhelimesta olleen henkilön henkilökohtainen käsitys vai koko organisaation yhteinen linjaus. Haastatteluhetkellä haastateltavasta oltiin muutamaa kuukautta aiemmin oltu kiinnostuneita tukiperhetoimintaan toisen organisaation kautta. Tämäkään haastateltava ei kieltänyt ajatusta, että hän voisi kenties tulevaisuudessa toimia tukiperheenä. (Liite 3.)

5.8 Perheiden valmius toimia sijais- tai tukiperheenä tulevaisuudessa

Kaikki haastateltavat totesivat, että päätös ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön oli hyvä, vaikka lopputulos ei kaikkien kohdalla ollut sitä, mitä oli odottanut. Eräs haastateltava esitti asian näin:

--Se oli sillä hetkellä semmonen, mikä mun piti tehdä-- se oli siinä hetkessä ja elämäntilanteet on muuttunu--

Suurin osa perheistä oli miettinyt ajatusta pitkään mielessään ja yhteydenottohetkellä asia oli hyvin pohdittu. Sijais- ja tukiperhetoiminta on luonteeltaan sellaista toimintaa,

että se vaatii koko perheen hyväksynnän. Yhden ihmisen kiinnostus ei riitä, vaan koko perheen, lapset mukaan lukien, on oltava ajatuksen takana. Lisäksi elämä yleensäkin ei ole ennustettavissa: elämäntilanteet voivat muuttua nopeastikin. Tutkimuksessa tuli melko selkeästi esille, että ne perheet, jotka todella olivat motivoituneita ajatuksen toimia sijais- tai tukiperheenä, olivat jo toiminnassa mukana tai ovat melko todennäköisesti lähtemässä toimintaan mukaan tulevaisuudessa. Moni perhe piti mahdollisena ajatusta ottaa uudelleen yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön.

6 POHDINTA

Tutkimuksen tulokset vastaavat hyvin tutkimuskysymykseen siitä, mistä motiiveista perhe on ottanut yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön. Motiivit ovat lähes samankaltaiset kuin muissa tutkimuksissa on todettu perheillä olevan sijaisperheeksi ryhtymisestä. Toiseen kysymykseen, mitä motiiveille tapahtui yhteydenoton jälkeen, vastaus ei ole aivan yhtä selkeä. Motiivit ovat edelleen olemassa, mutta jokin muu asia estää niiden mukaan toimimisen. Este voi olla perheenjäsenen vastustus, elämäntilanne tai se, että perhe on jo toiminnassa mukana toisen organisaation kautta.

Tutkimukseni osoitti sen, että moni perhe saattaa ottaa samanaikaisesti yhteyttä useampiin organisaatioihin. Kilpailu on siis tullut tällekin sektorille. Perheet tiedostavat, että toiminnan aloittaminen voi olla hidasta, joten kun asia on itse mietitty valmiiksi, otetaan yhteyttä useisiin tahoihin ja odotetaan, mistä saa nopeimmin vastauksen. Tai niin kuin tutkimuksessani eräs perhe valitsi itselleen parhaiten sopivan organisaation.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimustulosten luotettavuutta lisää se, että tutkimus on selostettu tarkasti tässä raportissa. Kaikki tutkimusta ohjaavat valinnat, kuten aineistonkeruumenetelmä ja sisällysanalyysi, on kerrottu ja perusteltu. Itse haastatteluista pidin päiväkirjaa, johon kirjasin haastatteluihin mahdollisesti liittyneistä häiriötekijöistä. Jos haastatteluissa olisi tapahtunut jotain suunnitellusta poikkeavaa, olisin maininnut siitä tässä raportissa. Näin lukija olisi voinut arvioida, onko tapahtuma vaikuttanut haastatteluun ja sitä myöten tutkimustuloksiin. Kaikki haastattelut sujuivat kuitenkin suunnitellusti.

Tutkimuksen eettinen kysymys liittyi yhteydenottoon kohderyhmään. Minä en saanut kohderyhmän yhteystietoja, mutta myöskään Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö ei saanut tutkimukseen osallistuneiden perheiden tietoja. Joissakin haastatteluissa ilmeni, että perhe oli luullut minun saaneen haastateltavan yhteystiedot Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköltä. Korjasin haastattelutilanteessa tämän virheellisen tulkinnan. Perheet kuitenkin kokivat, että tutkittava asia on siis tär-

keä, koska Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksiköllä on edelleen heidän yhteystietonsa.

Haastattelurungossa keskitytään pohtimaan yhteydenottoon yllyttäen motiiveja. Lähtöoletuksena oli, etteivät kaikkien yhteyttä ottaneiden motiivit olisikaan olleet realistisia. Se, että osa oli edennyt prosessissa eteenpäin, ei ollut tiedossa silloin, kun tutkimusta alettiin tehdä. Tämä muuttaa lähtöoletusta niin, että niiden osalta, jotka ovat palauttaneet toimeksiannon esitieto- tai Tiedot Tukiperheestä lomakkeen, motiivit ovat olleet realistisia, mutta syy yhteistyön lakkaamiseen on ollut jossain muualla. Perheitä, jotka eivät olleet palauttaneet pyydettyä lomaketta, oli 29 ja lomakkeen palauttaneita oli kaksi. Lomakkeen palauttaneiden osuus koko kohdejoukosta on tällöin 6,5 %. Lomakkeen palauttaneiden osuus haastateltavista oli kuitenkin 28,6 %. Tutkimustuloksia on siis saattanut vääristää se, että lomakkeen palauttaneita perheitä oli haastateltavissa perheissä suhteellisesti enemmän. Toisaalta nekin perheet, jotka eivät olleet palauttaneet lomaketta toimivat tai olivat aloittamassa toimintaa sijais- tai tukiperheenä.

Toinen kysymys on se, onko kohdejoukossa merkittävä osa niitä, joiden motiivit eivät ole olleet realistisia, mutta yksikään heistä ei ole osallistunut tutkimukseen. Kohdejoukosta tutkimukseen osallistui 7 perhettä, eli 22,6 %. Kaikista lähetetyistä kutsuista tutkimukseen palautui osa takaisin Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle, koska vastaanottajan osoite oli muuttunut. Mistä tämä voisi kertoa? Ovatko he muuttaneet niin kauas, että toiminta sijais- tai tukiperheenä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön kautta olisi ollut hankalaa? Ovatko he kenties toiminnassa mukana toisen organisaation kautta? Mahdollista on sekin, että he ovat muuttaneet sellaiseen ympäristöön, jossa toiminnalle ei ole enää ollut edellytyksiä.

6.2 Tutkimustulosten hyödynnettävyys

Tutkimustuloksia perheiden motiiveista ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön voi hyödyntää kehitettäessä sijais- ja tukiperheiden rekrytointia. Motivaatioon vaikuttavista tarpeista psyykkiset tarpeet korostuivat tässä tutkimuksessa. Psyykkisiä tarpeita löytyi viisi. Tätä voisi hyödyntää rekrytoinnissa niin, että esi-

merkiksi työtä markkinoitaisiin sopivana perheille, jotka haluaisivat auttaa tai hoitaa lapsia, mutta lasten ei tarvitsisi olla biologisia. Kannusteista merkittävimpiä olivat kokemus lasten hoidosta ja ilmoitus jossakin, sekä se, että perheet itse hakivat aktiivisesti tietoa toiminnasta. Tätä voisi rekrytoinnissa hyödyntää niin, että toimintaa tuotaisiin entistä enemmän näkyville. Osa perheistä mainitsi haastattelussa, ettei yhteystietoja ollut helppo löytää, tai että ilmoitus toiminnasta osui aivan sattumalta kohdalle.

Tutkimustuloksia perheiden odotuksista sijais- tai tukiperhetoiminnasta voisi hyödyntää siten, että vaikka työtä kuvataan realistisesti, kuvattaisiin myös niitä verkostoja, mistä sijais- tai tukiperhe saa apua ja tukea. Perheiden kokemus lapsista esiintyi sekä tarpeena että kannusteena ja vahvistavana odotuksena siitä, miksi tehtävästä suoriutuisi. Tätä voisi hyödyntää siten, että rekrytointiresursseja kohdennettaisiin alueille, missä lasten kanssa olevia perheitä on, kuten päiväkodit, koulut tai vaikka lasten suosimat ravintolat tai huvipuistot.

6.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi ja jatkotutkimusaiheet

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi on kestänyt lähes kaksi vuotta. Opinnäytetyön ideaa alkoi hahmottua jo keväällä 2008. Opinnäytetyön raportti valmistuu vuoden 2009 lopussa. Prosessi on ollut pitkä opiskelijan näkökulmasta. Kuitenkin se on ollut lyhyt tutkimuksen näkökulmasta. Tutkimuksen kenttätyö suoritettiin kahdessa kuukaudessa. Tutkimuksen tulosten analysointi ja opinnäytetyöraportin kirjoittaminen vei puoli vuotta. Jos jotain voisivat muuttaa prosessissa, varaisin enemmän aikaa raportin kirjoittamiselle. Haastateltavia olisin pyrkinyt saamaan tutkimukseen enemmän, koska niin sanottua saturaatiopistettä, eli sitä, että aineistosta ei saada enää uutta tietoa, ei tullut. Olisin myös rajannut tutkimuksen koskemaan vain sijais- tai vain tukiperhetoiminnasta kiinnostuneita perheitä, koska molempia tutkittaessa tutkimus oli melko laaja. Tyytyväinen olen prosessissa siihen, että tutkimussuunnitelmassa laaditussa aikataulussa on pysytty melko hyvin. Lisäksi olen tyytyväinen siihen, että tutkimusta ohjannut viitekehys on sidottu kiinteästi tutkimukseen. Viitekehuksesta on johdettu haastattelurunko ja sen mukaan tutkimustulokset on analysoitu ja esitelty.

Aikaisempia tutkimuksia sijais- tai tukiperhetoimintaa harkitsevista ei löytynyt, joten

tutkimusalue on uusi. Myöskään tutkimustuloksia tukiperhetoimintaan ryhtyneiden motiiveista en löytänyt. Jatkotutkimuksia voisikin tehdä tukiperheinä toimivien motiiveista ryhtyä toimintaan sekä eri näkökulmasta sijais- tai tukiperhetoimintaa harkinneista perheistä. Esimerkiksi voisi tutkia perheitä, jotka ovat pitkään harkinneet sijais- tai tukiperhetoimintaa, mutta eivät ole ottaneet yhteyttä mihinkään organisaatioon.

LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja Kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Keränen, S. 2004. Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana – tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukiperhetoiminnassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Liukkonen, J., Jaakkola, T. & Suvanto, A. 2002. Rahasta vai rakkaudesta työhön? Mikä meitä motivoi? Jyväskylä: Jyvässeudun paino Oy.

Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1992. Oppimismotivaatio. Teoriaa, tutkimuksia ja esimerkkejä oppimishalukkuudesta. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Pesäpuu ry. PRIDE–valmennus – Sinustako sijais- tai adoptiovanhempi? PRIDE–valmennus auttaa päätöksenteossa. Esite.

Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Oy Edita Ab.

Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. 2005. Mikä meitä liikuttaa – Modernin motivaatiopsykologian perusteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 65. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä:

Gummerus Kirjapaino Oy.

Painamattomat lähteet:

Esittely. 2009. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö. [Viitattu 11.11.2009].
Saatavissa:

http://www.pslastensuojelu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=2

Huusko, R. 2005. Sijaisisyys – miesten kokemuksia instituutionalisesta vanhemmuudesta. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: http://thesis.jyu.fi/06/URN_NBN_fi_jyu-2006196.pdf

Jokiaho, H. 2007. Elämäntapana sijaisvanhemmuus – sijaisäitien kokemuksiasijaisvanhemmuudesta ja perheen arjesta. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: http://thesis.jyu.fi/08/URN_NBN_fi_jyu-200801211074.pdf

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2008. Lastensuojelu 2008. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 12.11.2009]. Saatavissa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2009/Tr19_09.pdf

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun kehittämisohjelma. [Viitattu 1.9.2009]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1-7343-49cf-a3e8-36d4ceb9ead1/Loppuraportti.pdf>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. 2007. Finlex.. [Viitattu 9.12.2008]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. [Viitattu 11.11.2009]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>

Manninen, N. 2001. Vanhemmaksi vanhemman paikalle – Sijaisvanhempien kokemuksia tehtävästään. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa:

<http://thesis.jyu.fi/f/nmannine.pdf>

Nielsen, J. 2008. Nordic Social-Statistical Committee. Social Protection in the Nordic Countries, 2006/2007. Scope, Expenditure and Financing. [Viitattu: 31.08.2009].

Saatavissa: <http://nososco-eng.nos.dk/filer/publikationer/Trygttext%202006%20GB.pdf>

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö. Sijaisperhetoiminnasta kiinnostuneille. Kirje.

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö. Tukiperhetoiminnasta kiinnostuneille. Kirje.

Pohjois-Savon sijaishuoltoyksikkö. Tietoa tukiperheenä toimimisesta. Esite.

Räsänen, R. 20.11.2008. Sosiaalityöntekijä. Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö. Sähköpostiviesti. [Viitattu 27.11.2008].

Saarinen, S. 2006. Arjen ammattilaiset – Sijaisvanhemmuus työnä. Pro gradu – tutkielma. Saatavissa: http://thesis.jyu.fi/06/URN_NBN_fi_jyu-2006532.pdf

Tutkimusluvut. 2007. Kuopion kaupunki. [Viitattu 18.11.2008]. Saatavissa: <http://www.kuopio.fi/soste.nsf/TD/150104122445891?OpenDocument>

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Osallistun "MITÄ SIJAIS- JA TUKIPERHEINÄ TOIMIMISESTA KIINNOSTUNEIDEN MOTIVAATIOLLE JATKAA PROSESSIA TAPAHTUU?" – tutkimukseen. Päivi-Saarai Korhonen toteuttaa tutkimuksen Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikölle opinnäytetyönä.

Annan suostumukseni haastatteluun, joka toteutetaan vuoden 2009 helmi-huhtikuun aikana. Päivi-Saarai Korhonen voi ottaa minuun yhteyttä sopiakseen haastatteluajankohdasta ja -paikasta.

puhelimella, puh.: _____

sähköpostilla, s-posti: _____

Yhteystiedot:

Päiväys ja paikka:

Allekirjoitus:

Nimen selvennys:

Päiväys ja paikka:

Allekirjoitus:

Nimen selvennys:

Teemahaastattelu

1. taustatiedot

- Minä vuonna olette syntyneet?
- Kun otitte yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön, olitteko kiinnostunut sijais- vai tukiperheenä toimimisesta?

Seuraavat kysymykset koskevat aikaa, jolloin otitte yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön sijais- / tukiperheenä toimimisesta kiinnostuneena

- Elittekö silloin parisuhteessa? Kuinka kauan suhde oli siihen mennessä kestänyt?
- Oliko teillä biologisia, kotona asuvia lapsia? Lasten lukumäärä ja syntymävuodet.
- Mikä ammatti teillä oli, mitä koulutuksia olitte käynyt?
- Kertokaa elämäntilanteestanne silloin. Olitteko töissä, opiskelemassa, muutosvaiheessa? Millä tavoin elämäntilanteenne oli otollinen sijais- / tukiperhetoiminnan mahdollisuuteen?

2. Sisäiset ja ulkoiset ärsykkeet

Kaikki tämän teema-alueen kysymykset koskevat aikaa, jolloin päätös ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön syntyi, mutta yhteydenottoa ei vielä oltu tehty.

- Mistä ajatus ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön lähti?
- Mistä saitte tietoa sijais- / tukiperheenä toimimisesta?
- Mikä elämäntilanteessanne tuki kiinnostusta toimia sijais- / tukiperheenä?
- Mitkä asiat itsessänne tukivat kiinnostusta toimia sijais- / tukiperheenä? esim. luonteenpiirteet, aiemmat kokemukset, haaveet?
- Miten ja milloin toiti julki kumppanillesi ajatuksen toimia sijais- / tukiperheenä? Jos kumppanisi otti sijais- / tukiperheenä toimimisen puheeksi, niin miten ja milloin? Miten ja milloin ajatuksesta kerrottiin lähipiirille, vai kerrottiinko?

Seuraavat kysymykset voivat olla sellaisia, mitä ei ole tullut edes ajatelleeksi silloin, kun otitte yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön, mutta niitä on saattanut pohtia myöhemmin. Yrittäkää mielessänne palata siihen aikaan, kun harkitsitte yhteydenottoa: mitä silloin ajattelitte.

- Minkälaisena tehtävänä piditte sijais- / tukiperheenä toimimista?
- Minkä arvelitte tehtävässä olevan haasteellista, minkä helppoa?
- Mitkä ominaisuutenne koitte vahvuuksina sijais- / tukiperheenä toimimisessa?
- Koitteko, että teillä olisi ollut jotain asioita tai ominaisuuksia, jotka olisivat vaatineet kehittämistä, ennen kuin olisitte voineet aloittaa sijais- / tukiperhetoimintaa?
- Miten pitkään mietitte yhteydenottoa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön?
- Aiheuttiko mikään asia epäröintiä ottaa yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikköön?

- Minkä oletitte sijais- / tukiperheenä toimimisessa olevan palkitsevaa? Mitä ajattelitte sijais- / tukiperheenä toimimisen antavan teille?
- Miksi sijais- / tukiperheenä toiminen olisi mielestänne sopinut teille? *Toistoa*
- Arvioikaa äsken mainitsemaanne sijais- / tukiperheenä toimimisesta saatavia ”palkintoja”. Mitkä niistä olisivat tuolloin olleet mielestänne tavoittelemisen arvoisia?
- Arvelitteko ennen yhteydenottoa, ettei joku ”palkinto” olisi riittävä tai sopiva?

3. Käyttäytyminen

- Kertokaa siitä, miten otitte yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikköön. Oliko helppo löytää yhteydenottokanava?
- Kuinka sitoutuneina piditte itseänne ajatukseen toimia sijais- / tukiperheenä yhteydenottohetkellä?
- Kertokaa yhteydenottotilanteesta. Jos soittitte yksikköön, miten puhelu eteni? Miltä teistä tuntui puhelun aikana tai sen jälkeen? Ilmenikö yhteydenotossa jotain, mihin ette ollut varautunut?
- Kertokaa, mitä tapahtui sen jälkeen, kun olitte ottaneet yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikköön.
- Kertokaa, mitä tapahtui silloin, kun saitte Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksiköltä kirjeen. Muuttuiko käsityksenne sijais- / tukiperheenä toimimisesta kirjeen luettuanne?
- Mitkä asiat vaikuttivat siihen, ettette palauttanut kirjeen mukana tullutta lomaketta?

4. Seuraukset

- Oliko päätös olla palauttamatta lomaketta tietoinen? Siirsittekö lomakkeen palauttamista ja se ikään kuin unohtui?
- Minkälaisena koitte päätöksen olla palauttamatta lomaketta?

5. Valmius

- Onko teidän kuvanne sijais- / tukiperheenä toimimisesta muuttunut? Miten?
- Onko käsityksenne sopivuudestanne sijais- / tukiperheeksi muuttunut? Miten?
- Voisitteko harkita hakevanne sijais- / tukiperheeksi myöhemmin esim. eri elämäntilanteessa? Mitkä asiat olisivat silloin toisin?
- Osaatteko nimetä mitään yksittäistä asiaa, joka olisi vaikuttanut niin, että olisitte palauttanut lomakkeen? Mikä se olisi?
- Oლისitteko halunnut muuttaa Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikön toiminnassa jotain? Mitä?

6. Tyytyväisyys

- Mitä ajattelette nykyhetkellä siitä, että otitte yhteyttä Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämysyksikköön?

- Arvioi päätöksenne (lomakkeen palauttamatta jättäminen) sopivuutta teidän kohdallenne. Oliko päätös teidän kohdallenne sopiva / (oikea)? Oliko päätös siinä elämäntilanteessa sopiva / (oikea)? Miksi?

PERHEIDEN KÄYTTÄYTYMISTÄ KUVAAVA KAAVIO

LIITE 3

